

Toespraak mevrouw drs. H.L. Pieters, voorzitter Stichting Herdenking Birma-Siam Spoorweg en Pakan Baroe Spoorweg (SHBSS)

Geachte aanwezigen,

Vandaag, 27 augustus 2011, herdenken we de slachtoffers van de Dodenspoorwegen. Vorig jaar, toen we hier bij ons monument 65 jaar bevrijding van Nederlands-Indië vierden, waren er geruchten dat het wellicht de laatste keer zou zijn. Waarom nog langer herdenken? Het is immers al zo lang geleden? De spoorwegveteranen die nog leven, zijn hoogbejaard. Jongere generaties lijken niet geïnteresseerd. Laat het verleden toch rusten, werd er gezegd.

Maar kijk om u heen. Dan ziet u 43 spoorwegveteranen, vele vergezeld van hun partners, kinderen, kleinkinderen en zelfs achterkleinkinderen. Honderden aanwezigen die direct of indirect betrokken zijn bij de Dodenspoorwegen. Allen zijn wij hier om de 2850 slachtoffers van de Birma-Siam Spoorweg en de 520 slachtoffers van de Pakan Baroe Spoorweg te herdenken.

Natuurlijk heeft de wereld sinds 1945 meer oorlogen, rampen en verschrikkingen gekend. Maar de hel van Birma, Thailand en Sumatra heeft diepe sporen achtergelaten in onze persoonlijke levens. De wonden zijn inmiddels geheeld, maar de littekens blijven.

In 1967 kwamen 1750 overlevenden van de Birma-Siam Spoorweg voor het eerst bijeen voor een reünie in het Kurhaus. Mijn vader was één van hen. Toen hij thuiskwam, was hij stil en in zichzelf gekeerd, maar sindsdien zette hij de jaarlijkse Birma-reünie prominent op onze familiekalender. Later, toen de reünie werd opengesteld voor de vrouwen en kinderen van de veteranen en de bijeenkomsten op Bronbeek werden gehouden, was ik er ook wel eens bij. Eigenlijk alleen voor de gezelligheid, om mijn ouders en hun vrienden te ontmoeten. Wat mij daarvan is bijgebleven is de lotsverbondenheid, de stilzwijgende verstandhouding, de kameraadschap die de mannen uitstraalden. De herinneringen aan de gruwelen van hun krijgsgevangenschap, die ze alleen met elkaar konden delen, schiepen tussen hen een levenslange band.

Tijdens de reünie werd altijd 1 minuut stilte gehouden ter nagedachtenis aan hun overleden kameraden. Daaruit is deze herdenkingsceremonie voortgekomen. Elk jaar weer staan we even stil bij degenen die de dood vonden tijdens de aanleg van de spoorwegen. Maar we denken ook aan de duizenden ex-spoorwegwerkers die terugkeerden, maar een deel van hun jeugd, hun gezondheid en hun idealen hadden verloren. Velen van die overlevenden zijn inmiddels gestorven en hebben hun herinneringen meegenomen in hun graf. Voor zover wij weten, zijn er nu nog zo'n 200 à 250 overlevenden. Maar ook als zij er niet meer zijn, zullen we de verschrikkingen van de Dodenspoorwegen blijven herdenken. Want zolang wij hun namen noemen, blijven ze in onze harten voortleven.

Voor de naoorlogse generaties is het onvoorstelbaar wat zich daar toen heeft afgespeeld. In nauwelijks anderhalf jaar tijd werden meer dan 250.000 krijgsgevangenen en Aziatische arbeiders gedwongen om een spoorlijn aan te leggen van honderden kilometers lang. Dwars door onherbergzame gebieden. Met minimale hulpmiddelen: hamer, beitel, patjol en rieten mandjes moesten letterlijk bergen worden verzet. In de verzengende hitte, met weinig eten en drinken, slecht of geen onderdak, nauwelijks medische verzorging.

De meer dan 100.000 slachtoffers vielen niet in heldhaftige gevechten met de vijand, maar ze stierven onder erbarmelijke omstandigheden aan ziekte, uitputting, ondervoeding en mishandeling. De 3300 Nederlandse slachtoffers rusten nu op de erevelden in Birma, Thailand en op Java. Ver van hun nabestaanden, ver van huis. Maar vandaag zijn zij in onze gedachten. Hun leven en lijden zijn niet voor niets geweest.

En de overlevenden? Die werden ook wel het ‘vergeten leger’ genoemd. Want terwijl hun geallieerde kameraden vrij snel na de capitulatie naar hun vaderland terug konden, moesten de Nederlandse krijgsgevangenen maanden wachten, voordat ze na veel omzwervingen eindelijk naar huis konden. Daar troffen ze een totaal ontredderde situatie aan. Nederlands-Indië bestond in feite niet meer. Het was een brandhaard van politieke onrust, moord en doodslag geworden. Hele gezinnen waren door de Japanse bezetting en de Bersiap uit elkaar gerukt. Voor de mannen die uit krijgsgevangenschap terugkwamen, was er geen debriefing in een paradijselijk vakantieoord, geen psychiater voor hun post-traumatische stressklachten, geen onderscheiding, zelfs geen uitbetaling van soldij.

Mijn vader was geen beroepsmilitair.

Na jaren van ontberingen aan de Birmaspoorweg in Thailand en in de kolenmijnen van Fukuoka in Japan moest hij weer aan werk zien te komen. Opnieuw beginnen. Niet meer over die verschrikkingen praten. Daar was geen tijd voor. Daar was ook geen belangstelling voor. Er moest gewerkt worden. Hard gewerkt. Dat heeft hij gedaan. Net als de meesten van zijn kameraden.

Na de hel van de Dodenspoorwegen waren zij geknakt, maar niet gebroken. Een Chinese filosoof zei eeuwen geleden al dat een oorlog niet wordt gewonnen door het grootste leger, maar door de mensen met de grootste geestkracht. Dat waren onze vaders. En wij zijn trots op hen.

Laten wij, de naoorlogse generaties, de fakkel die in 1967 in het Kurhaus door onze vaders is aangestoken, van hen overnemen. Wij zijn aan hen schatplichtig. Zij zijn levend uit de hel teruggekomen om ons te vertellen hoe het daar was. Opdat dat nooit vergeten wordt. Opdat hun kameraden niet voor niets hun leven hebben gegeven. Lees daarom de verhalen van onze vaders. Lees en huiver. Lees ... dan zul je misschien begrijpen, hoe de dwangarbeid aan de Dodenspoorwegen hun lichaam heeft gehavend, hun geest gevormd, hun normen en waarden medebepaald. Hun boodschap aan ons is: kijk wat een oorlog met mensen kan doen. Dit mag nooit meer gebeuren!

Dat moet het doel zijn van herdenken: leren van het verleden van onze vaders om zo te kunnen bouwen aan de toekomst van onze kinderen.

Ik wens u een gedenkwaardige dag toe.